

Korupcija na severu Kosova

Korupcija na severu Kosova

Napomena:

Ovaj grant je podržan od strane „Programa civilnog društva za Albaniju i Kosovo“, koji finansira Ministarstvo spoljnih poslova Norveške i upravlja Kosovska fondacija za civilno društvo (KCSF) u partnerstvu sa partneri Albanija za promene i razvoj (PA).

Sadržaj i iznesene preporuke ne predstavljaju zvaničan stav Ministarstva spoljnih poslova Norveške niti Kosovske fondacije za civilno društvo (KCSF).

Decembar 2021

Uvod

U okviru projekta „Osnaživanje institucionalnog odgovora na korupciju na severu Kosova“, Centar za zastupanje demokratske kulture (ACDC) je sproveo istraživanje o percepciji i stavu građana o stanju korupcije.

Cilj ovog istraživanja bio je ocenjivanje percepcije o korupciji u severnim opštinama kao i stav građana na uticaj korupcije na lokalne institucije. Istraživanje je sprovedeno u četiri (4) opštine na severu Kosova (Severna Mitrovica, Zvečan, Zubin Potok i Leposavić) u period of novembra do decembra 2021. godine na uzorku od 400 ispitanika.

Merni instrument je dizajniran u vidu anketnog upitnika sa ciljem da se sakupe sledeće kategorije podataka: 1) sociodemografski podaci; 2) nivo zadovoljstva uslugama koje pružaju lokalne samouprave u opštinama obuhvaćenim istraživanjem; 3) ocena transparentnosti u radu institucija, 4) stav građana o prisutnosti korupcije u javnim institucijama.

Osim anketnog upitnika u toku istraživanja su organizovane 3 fokus grupe sa pripadnicima 4 opština na severu. Učesnici su bili opštinski radnici, pripadnici civilnog društva kao i obični građani. Cilj fokus grupa je dobijanje preciznijih informacija o stanju korupcije na severu Kosova. Dobijeni podaci su obrađeni deskriptivnom statističkom analizom.

Metodologija istraživanja

Istraživanje je obuhvatilo kombinaciju nekoliko metododolških metoda, kvalitativnih i kvantitativnih kroz sprovođenje online anketa, fokus grupa, analizu dostupnih izveštaja, izvora i istraživanja sprovedena u periodu od 2018 do 2022. godine. Anketa je sprovedena preko google platforme i obuhvatila 406 ispitanika, na osnovu stratifikovanog reprezentativnog slučajnog uzorka prema mestu stanovanja. Fokus grupe su obuhvatile predstavnike lokalnih samouprava na severu Kosova, predstavnike organizacija civilnog društva, pravosudnih institucija, građana i medija. Podaci iz upitanika su obrađeni u programu Google Data Analysis dok su za podatke dobijene iz fokus grupa korišćen narativni izveštaj sa fokus grupa.

Način istraživanja: Internet anketa i fokus grupe¹

Mesto istraživanja: Severna Mitrovica, Zvečan, Zubin Potok i Leposavić

Vreme istraživanja: 18. novembar – 05. decembar 2021

Veličina uzorka: 406 ispitanika

Opis uzorka: Od ukupno 406 ispitanika, 41% ispitanika je muškog pola a 59% ispitanika ženskog pola.

Tip uzorka: Stratifikovani reprezentativni slučajni uzorak, na osnovu opštine stanovanja

Poststratifikacija: Godine, nivo obrazovanja i radni status

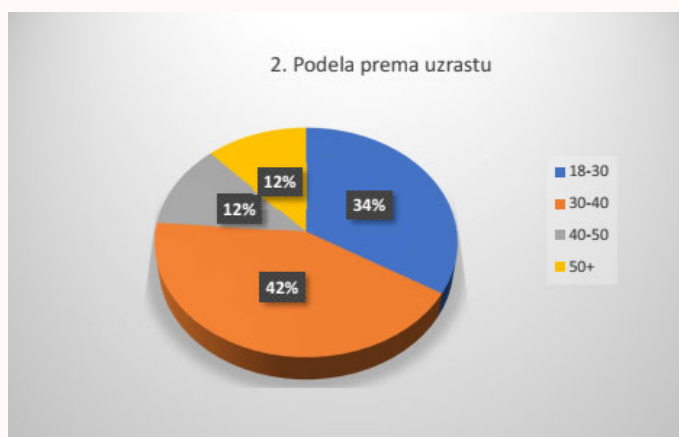
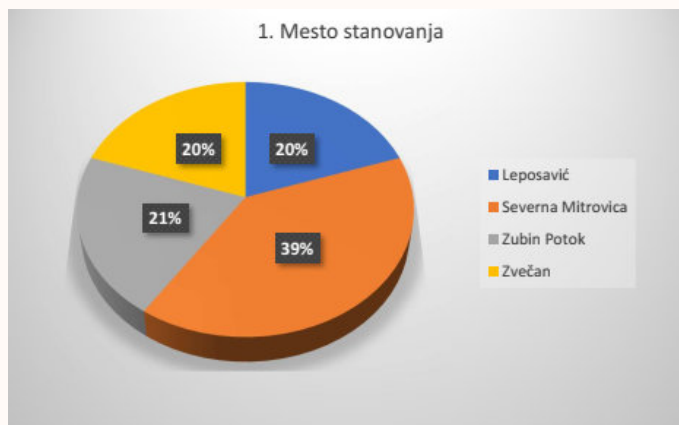
¹ Fokus grupe su održane u Severnoj Mitrovici 17. 22. i 26 novembra 2021.

Ključni Rezultati

- 49% anketiranih ispitanika je odgovorilo kako su bili primorani da traže vezu ili plate naknadno neku uslugu
- 39% prijavilo bi korupciju ukoliko biste se sreli sa njom u nekoj od institucija na severu Kosova
- 38% ispitanika misli kako bi za suzbijanje mita i korupcije najučinkovitija bila krivična odgovornost

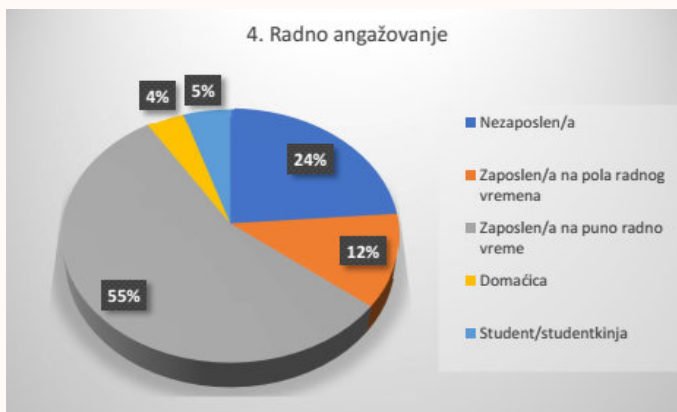
Sažetak istraživanja – Percepcija ključnih problema

Demografija

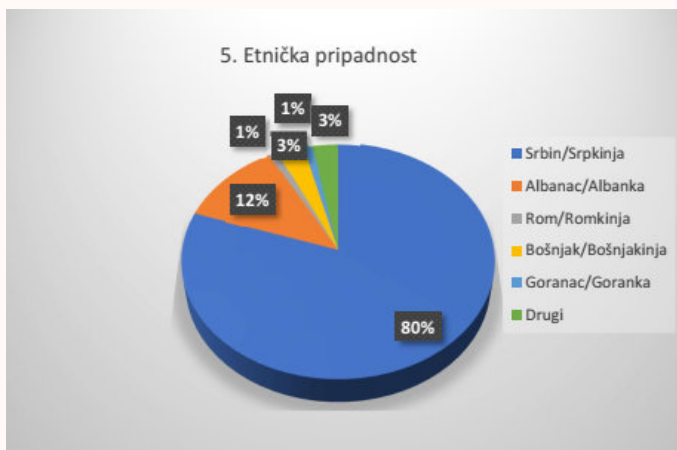

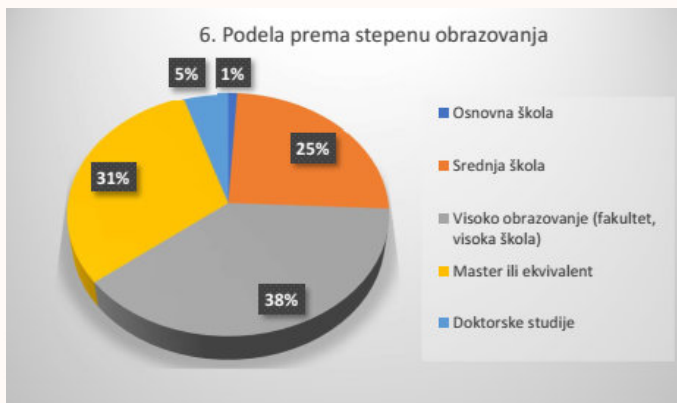
4. Radno angažovanje

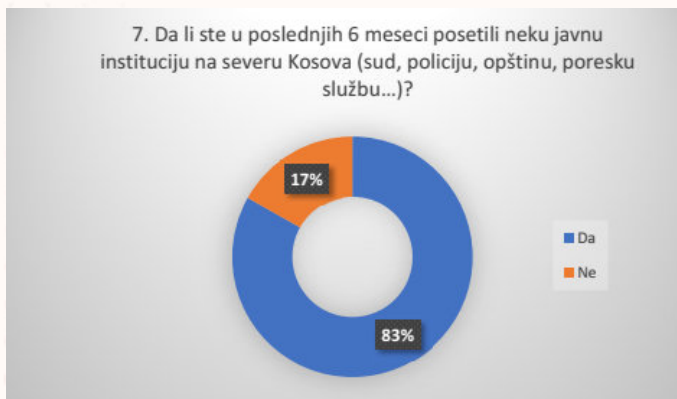
5. Etnička pripadnost

6. Podela prema stepenu obrazovanja

7. Da li ste u poslednjih 6 meseci posetili neku javnu instituciju na severu Kosova (sud, policiju, opštinu, poresku službu...)?

Građani redovno koriste usluge javnih ustanova čak 83% dok je 17% odgovorilo da nije posećivalo javne ustanove, odnosno da nisu imali potrebu da ih posećuju. Ovaj grafikon pokazuje potrebu građana za uslugama javnih ustanova.

Na pitanje kakvo iskustvo nose, najveći broj građana je odgovorio sa zadovoljavajuće i to 38% ispitanika. Ono što u ovom grafikonu deluje zabrinjavajuće jeste to da su građani na drugom mestu stavili loše i to čak 27%, dobro 25% dok je odličnih iskustva bilo najmanje, samo 3%. Veliki jaz između zadovoljavajućeg i odličnog, odnosno bliske vrednosti lošeg i dobrog iskustva pokazuje da iskustvo građana nije na najvišem mogućem nivou.

Kada su upitani za mišljenje o institucijama najveći broj građana je odgovorio neutralno i to čak 52,5%, loše 27,7% a dobro samo 19,8. Osim što ukazuje na vezu sa prethodnim pitanjem ovi podaci pokazuju da građani ne gaje dobro mišljenje o javnim institucijama što ukazuje na potrebu za približanje institucija građanima. Pošto nije naglašeno na koju oblast se misli u pitanju, smatra se da institucije trebaju poboljšati kako pristup, tako i usluge i način rada.

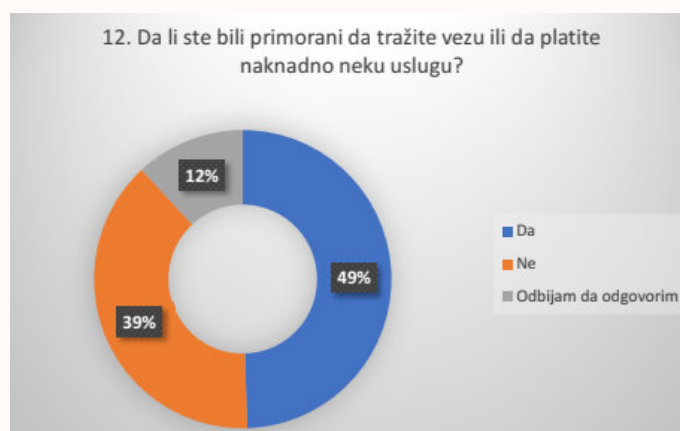

Na ovo pitanje negativno je odgovorilo skoro polovina ispitanika, tačnije 48% dok je potvrdno odgovorilo 36%. 16% je odbilo da odgovori na ovo pitanje. Polovina ispitanika je izjavila da se nije susrela sa korupcijom u javnim institucijama što ohrabruje na dalji rad sa institucijama kako bi se smanjio broj susreta sa korupcijom odnosno povećala efikasnost rada lokalnih institucija.

Od ispitanika koji su potvrdno odgovorili na prethodno pitanje zatraženo je da konkretno odaberu instituciju na koju su mislili. Najveći procenat je otišao opštini, što implicira da građani misle da se najčešće u toj instituciji susreću sa korupcijom, odnosno da se u radu opštine najviše susreće korupcija. Na drugom mestu je policija, dok treće mesto dele pravosudne i obrazovne institucije.

U održanim fokus grupama se došlo do sličnih podataka a upitani šta je kod policije problem, većina učesnika fokus grupa su naglasili da je sektor kontrole saobraćaja gde su se najviše sretali sa korupcijom.

Na ovo pitanje skoro polovina ispitanika, 49% je odgovorilo da su bili u situaciji da naknadno plate neku uslugu ili su bili primorani da traže vezu za završavanje svojih poslova dok je 39% odgovorilo negativno a čak 12% je odbilo da odgovori na ovo pitanje. Veliki procenat pokazan na ovom grafikonu ukazuje na neophodnost pojačanog rada sa lokalnim institucijama. U fokus grupama su dodali na ovo pitanje da osim što većina smatra da je veza ili čašćavanje ukorenjeno u kulturi Balkana, da se malo radilo na ovu temu kako bi se promenila svest stanovnika i kako bi se pokazale dugoročne posledice korupcije.

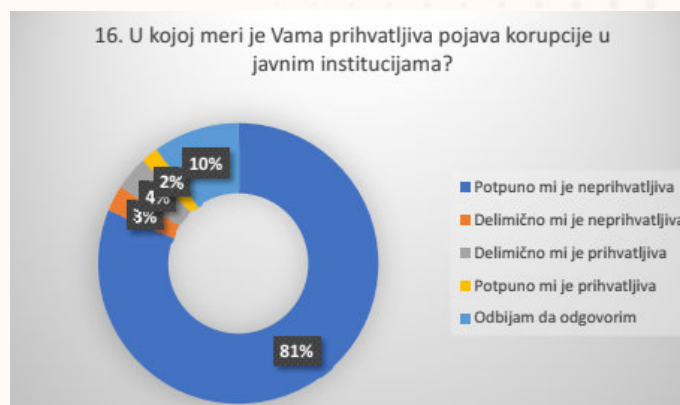
Slični su rezultati o posrednim iskustvima iz okoline. 49% ispitanika je izjavilo da su čuli za slučajeve mita i koruptivnih dela, dok 32% nije čulo za takve slučajeve. 19% je izjavilo da ne zna odgovor na ovo pitanje. Odgovori dobijeni iz fokus grupa potvrđuju ove rezultate.

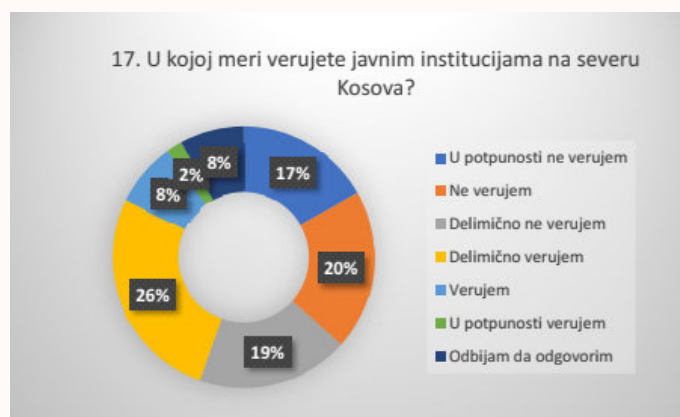
Na ovo pitanje potvrđan odgovor su dala 66% ispitanika što pokazuje jedinstveno viđenje situacije iz ugla građana dok je samo 6% ispitanika odgovorilo da korupcija nije značajna prepreka za život i rad na severu Kosova. 15% je odgovorilo sa možda dok je 13% odgovorilo sa ne znam. Iz ovog grafikona možemo jasno uočiti da građani imaju svest o potencijalnim posledicama u budućnosti kao i da jasno shvataju uticaj korupcije.

Iz priloženog grafikona možemo uočiti da se veći deo ispitanika slaže sa izjavom delimično ili potpuno i to 65%. Učesnici fokus grupa su takođe zaključili da je korupcija duboko ukorenjena navika naroda na Balkanu, bez obzira na države u kojoj žive.

Grafikon pokazuje da su na ovo pitanje velika većina ispitanika bila saglasna oko odgovora da im je pojava korupcije u javnim institucijama potpuno neprihvatljiva i to 81%, dok je samo 2% odgovorilo da im je potpuna prihvatljiva. 10% ispitanika nisu želeli da odgovore na ovo pitanje. Rezultati ovog pitanja pokazuju veliku svest o štetnosti korupcije i da su građani toga svesni.

Poverenje građana je bilo podeljeno na sledeći način:

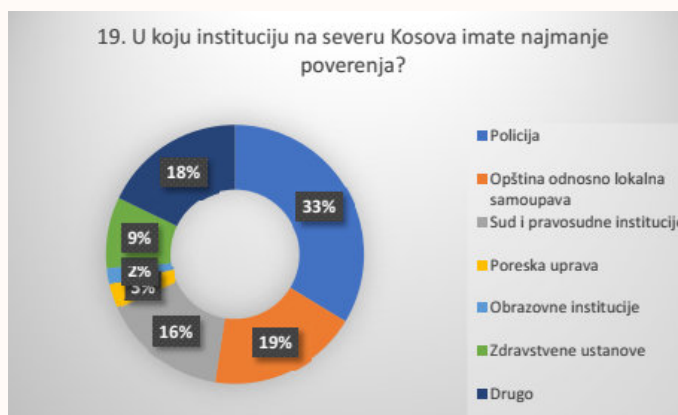
U potpunosti ne verujem 17%, ne verujem 20%, delimično ne verujem 19%, delimično verujem 26%, verujem 8%, u potpunosti verujem tek 2% a 8% nije želelo da odgovori na ovo pitanje. Uvid u ove podatke nam govori da osim rada na smanjenu korupcije paralelno treba raditi i na uključivanju građana u rad istih kako bi se povećao nivo poverenja.

Učesnici fokus grupa su naglasili da poverenje u institucije nije jako zato što su relativno mlade i zato što sistem nije u potpunosti funkcionalan. Jedan deo učesnika je izjavio da nema poverenja jer smatra da one ne rade u interesu manjina na Kosovu.

Kada se radi o instituciji u koju građani imaju najviše poverenja najviše procenta je odgovorilo obrazovne institucije sa 22%, zatim obrazovne institucije sa 20%, potom pravosudne institucije 12%, lokalna samoupava 11%, policija 9% i najmanje poverenja u poresku upravu 2%. Zabrinjavajuće je da je 24% ispitanika izjavilo da ima najviše poverenja u neku drugu instituciju pored navedenih.

Pored toga što je poverenje nešto što se teško stiče i održava, rezultati ovde pokazuju da institucije trebaju približiti sebe građanima kako bi povećali poverenje.

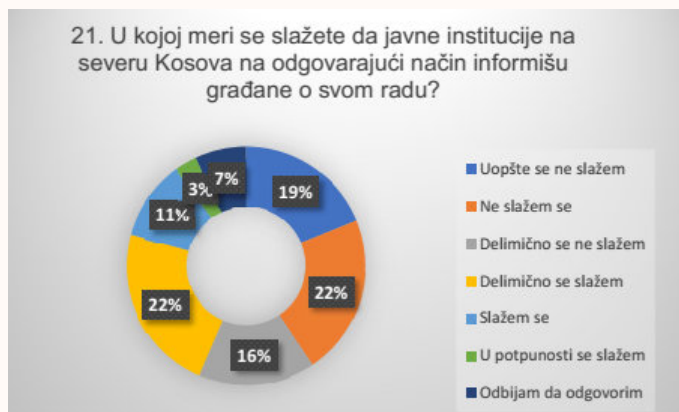
Odgovori na ovo pitanje se slažu sa prethodnim pa je tako institucija u koju građani imaju najmanje poverenja policija sa 33%, pa slede opština sa 19%, pravosuđe 16%, zdravstvo 9%, poreska uprava sa 3%, obrazovne institucije sa 2% i 18% ispitanika je navelo da je ima najmanje poverenja u neku drugu instituciju.

Pored ovoga učesnici fokus grupa su naveli da je najmanje poverenje u ovu instituciju zbog sektora kontrole saobraćaja ali i pogranične policije kao i zbog loše integracije policijskog sistema. Kako najveći procenat u ovom grafikonu ide policiji i opštini, tim institucijama bi uspostavljanje poverenja među građanima trebao biti imperativ.

Kada se radi o zadovoljstvu uslugama koje pružaju javne institucije građani su odgovorili na sledeći način:

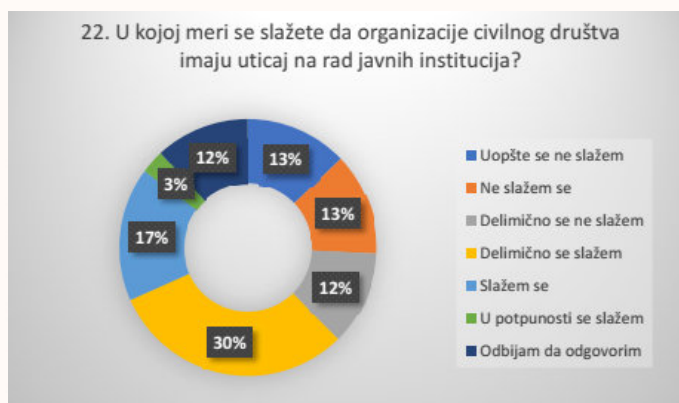
U potpunosti sam nezadovoljan/na 12%, nezadovoljan/na sam 16%, delimično nezadovoljnih ima 26%, dok delimično zadovoljnih 35%, zadovoljnih 8% dok potpuno zadovoljnih uslugama javnih institucija ima ubedljivo najmanje i to tek 3%. Ovi podaci idu u prilog činjenici da postoji jaz između institucija, usluga koje one pružaju i građana sa druge strane koji osećaju neku vrstu nezadovoljstva. Pošto najveći procenat ide na delimično, sa sigurnošću se može reći da institucijama treba malo kako bi te procenat popravili u korist percepcije građana.

O meri informisanja građana na odgovarajući način o radu institucija ispitanici su se izjasnili na sledeći način:

Uopšte se ne slažem 19%, ne slažem se 22%, delimično se ne slažem 16%, delimično se slažem 22%, slažem se 11%, dok je ponovo najmanji procenat građana koji misli da institucije informišu na odgovarajući način o svome radu i to tek 3% dok je 7% odbilo da odgovori. Ovaj grafikon nam pokazuje da više od polovine građana ima ili potpuno negativnu ili donekle negativnu ocenu na informisanje građana.

Ovi podaci se poklapaju sa podacima dobijenim iz fokus grupa i naglašavaju potrebu za boljom komunikacijom između lokalnih institucija i građana. Na fokus grupama je pohvaljen rad Severne Mitrovice u ovoj oblasti zbog velikog prisustva na društvenim mrežama gde su predstavljene akcije i rad što potencijalno znači i bolju vidljivost rada opštine.

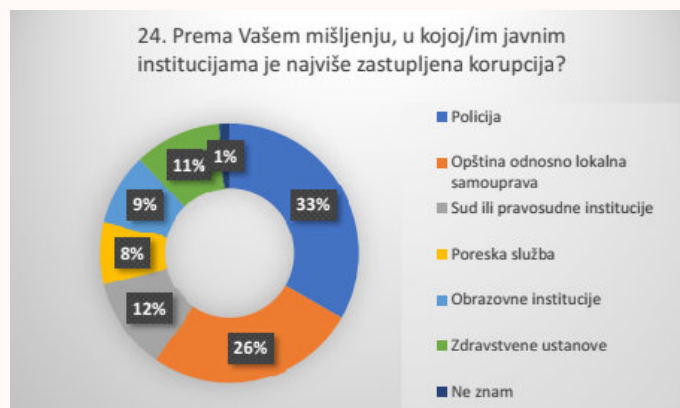
Iz priloženog grafikona može se videti da čak 38,7% ispitanika u potpunosti ili delimično ne veruje da civilno društvo može uticati na rad javnih institucija dok 50% veruje da organizacije mogu uticati na rad javnih ustanova.

Učesnici fokus grupa su naveli da je sve manje aktivnih organizacija sa kredibilitetom koje bi mogle da utiču, što je poziv organizacijama za aktivniju i bolju saradnju kako bi postale i ostale most između građana i institucija.

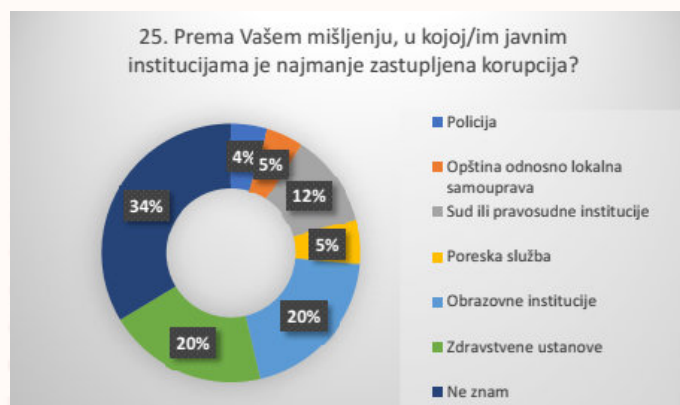
76,2% ispitanika je izjavilo da se potpuno ili delimično slaže da angažovanje mladih ljudi može biti delotvorno u borbi protiv korupcije što poziva mlade ljude na delovanje ali i ukazuje institucijama put kojim trebaju krenuti a to je angažovanje više mladih ljudi u svojim aktivnostima.

Napomena učesnika iz fokus grupa je bila da se mladima ne daje dovoljna šansa kao i da sistem ne brine o njihovim potrebama, odnosno ne prepoznaje njihov potencijal. Takođe je naglašena potreba za većim radom sa ženskom populacijom kako bi se osnažile i više učestvovala u procesima donošenja odluka.

Kao vodeća institucija u ovom pitanju po odgovorima ispitanika je policija sa 33% odgovora, dok je opština na drugom 26% a sud na trećem mestu sa 12%. Ostale institucije su takođe navedene ali ove tri zauzimaju najviše procenta što pokazuje percepciju građana o njihovom radu.

Na fokus grupama su detaljno analizirane ove institucije i navedeno je da se kod policije zamera veliki stepen korupcije kod sektora zaduženog za saobraćaj i pograničnu policiju zbog velikog broja slučajeva šverca i nezakonitih radnji a kod opština su spomenute javne nabavke, tenderi itd a za sud je spomenuto kako se neki slučajevi rešavaju van sudnice. Svi ovi slučajevi izazivaju zabrinutost ali i služe kao opomena institucijama jer pokazuju da građani svesno uočavaju slabosti.

Kao institucije u kojima je korupcija najmanje zastupljena građani su naveli zdravstvene i obrazovne institucije sa približnim procentima. Policija, opština i sud su dobili najmanje procenata što je u skladu sa prethodnim grafikonom. Iznenaduje da je najveći procenat ovog pitanja spada pod opciju „Ne znam“, što govori o neodlučnosti građana da odaberu najnekorumpiraniju instituciju.

Kada se radi o pitanju transparentnosti najbolje ocenjene su zdravstvene i obrazovne institucije dok je opština na trećem mestu. Odgovori učesnika fokus grupa su u saglasnosti sa ovim istraživanjem i takođe su ocenili ove institucije kao transparentne u svom radu i delovanju.

I u ovom pitanju najveći procenat je pokupila opcija „Ne znam“ i to 35%.

Kao instituciju koja je najnetransparentnija ispitanici su ukazali na opštinu sa 24%, zatim policija sa 15% i ostale institucije sa manjim procentima. Upitani na fokus grupama zašto tako ocenjuju, učesnici su rekli da se kod opštine misli na objavljivanje tenderske dokumentacije i javnih poziva, dok se za policiju odnosi ne objavljivanje slušajeva od značaja kao ni medijski uvid u istrage od važnosti.

Upitani da li bi prijavili korupciju kada bi se susreli sa njom ispitanici su odgovorili: Da 39%, Ne 9% Možda 39% i Ne znam 13%. Ovi odgovori ukazuju da postoji potreba građana za borbom protiv korupcije i procenat onih koji se kolebaju odnosno onih koji su stavili možda treba služiti kao podstrek institucijama da unaprede svoj rad i delovanje kako bi se udruženo delovalo i povećao broj ljudi koji bi prijavili. Ne zadovoljava podatak od 39% onih koji bi prijavili, jer se mora težiti većem angažovanju građana na ovaj značajni problem.

Kao instituciju kojoj bi se obratili za pomoć, građani su na prvo mesto stavili Agenciju za borbu protiv korupcije, zatim Instituciju Ombudsmana i na treće mesto policiju. Četvrtina ispitanika je odgovorila da ne zna kome bi se obratila što govori o sistemskom nepoverenju na kome trebaju raditi i lokalne ali i centralne institucije. Veća vidljivost Agencije je neophodna i na terenu kako bi se građani obavestili o svim dostupnim pravnim mehanizmima za borbu protiv korupcije.

Učesnici fokus grupa su pohvalili aktivnosti Institucije Ombudsmana i napomenuli da su za delovanje policije bili uzdržani.

Kao meru koja bi najviše doprinela suzbijanju korupcije građani su naveli krivičnu odgovornost odnosno kaznu zatvora i to preko 37%, zatim slede gubitak posla 22%, novčana kazna 16% i izmena i dopuna zakona 13%. Ispitanici su i na ovom pitanju pokazali saglasnost sa podacima dobijenih iz fokus grupa koji govore o tome da se premalo kažnjava korupcija odnosno da ima premalo sudskih presuda za delo korupcije. Socijalno obrazovanje zauzima najmanje 9%.

I u odgovorima učesnika fokus grupa se uočila nezainteresovanost za obrazovanje na ovu temu što uveliko potvrđuje neophodnost istog.

Kada su upitani da li su se nekada obratili Agenciji za borbu protiv korupcije samo je 10% odgovorilo potvrdno, što ne deluje u skladu sa percepcijom o korupciji koja je gore navedena. Ovako mali broj prijava označava nepoverenje u sistem i na tom nepoverenju se mora raditi što pre. Ovo bi trebalo služiti i kao poruka Agenciji da se bolje promoviše na severu Kosova i obavesti građane o svojim aktivnostima i opsegom delovanja kako bi približila svoje usluge i rad običnim građanima.

Da li znate za neku organizaciju civilnog društva koja je organizovala antikoruptivne aktivnosti na severu Kosova?

Oko četvrtina ispitanika je navela ACDC kao organizaciju koja je organizivala antikoruptivne aktivnosti na severu Kosova. Osim ove organizacije navodi se i AKTIV i to sa 8% dok je velika većina ispitanika odgovorila da ne zna za bilo kakve antikoruptivne aktivnosti što implicira da se i rad organizacija mora poboljšati na ovom polju i kako bi te aktivnosti doprele do većeg broja građana. Civilni sektor mora biti aktivniji u društvenom radu i zajedno nastupati za promene društva po pitanju ovako gorućih tema. Učesnici fokus grupa su napomenili da i tih aktivnosti ima malo ili su slabo medijski pokrivena pa se o njima ne sazna, pa samim tim i nema nekog uticaja na društvenu situaciju na severu Kosova.

Zaključak

Iz ovog istraživanja može se zaključiti da korupcija predstavlja ozbiljan problem za građane na severu Kosova, da poseduju veliku svest o tome ali uočava se nedovoljna efikasnost institucija da se izbore sa time. Građani su nedovoljno informisani o radu institucija što smatraju za velikim nedostatkom. Osim toga što prepoznaju problem većina građana zna kome treba da se obrati samo pretpostavlja da je sistem za borbu protiv korupcije nedovoljno efikasan i da u slučaju prijave neće postići ništa osim što će sebi naneti štetu, pa samim tim iz straha ne preduzimaju ništa. To je navedeno na fokus grupama kao jedan od glavnih razloga za neprijavlivanje korupcije nadležnim organima.

Takođe, vrlo je zabrinjavajuće da je veliki procenat ispitanika imao iskustvo sa korupcijom u institucijama na severu Kosova, čak 49%. Toliko ispitanika je imalo i direktno i posredno iskustvo sa korupcijom na severu Kosova. Imajući u vidu da u istraživanjima javnog mnjenja o ovako osetljivim pitanjima, jedan broj ispitanika ne deli svoje pravo iskustvo, nameće se zaključak da je korupcija pitanje koje relevantne institucije treba da shvate ozbiljno i da se njime bave na sistematski način. Ovaj zaključak je povezan i sa dobijenim rezultatima na pitanje da li bi ispitanici prijavili korupciju, gde su odgovori prilično podeljeni, tačnije 39% ispitanika bi prijavilo korupciju, dok ostali ispitanici ne bi prijavili ili nisu sigurni da li bi prijavili. Ipak, ohrabrujuće je što ispitanici imaju znanje o institucijama kojima se može prijaviti korupcija, kao i što jasno označavaju institucije za koje veruju da imaju probleme sa korupcijom.

Sistemska rešavanje korupcije je moguće postići samo usaglašenim radom i zajedničkim delovanjem svih institucija i građana. Ispitanici to prepoznaju i to je očitno iz njihovih odgovora da je potrebno da i građani, kao i organizacije civilnog društva utiču na radi i transparentnost institucija. S tim u vezi, očigledno je da je transparentnost institucija jedno od ključnih pitanja u vezi sa korupcijom na severu Kosova. U tom smislu, povećana transparentnost institucija, kao i intezivnija saradnja institucija sa građanima i organizacijama civilnog društva, je uslov za smanjenje korupcije, kao i promene percepcije građana o postojanju korupcije u institucijama na severu Kosova.

Preporuke

Preporuke usmerene na institucije centralnog nivoa

1. Povećati vidljivost institucija i promociju njihovog rada
2. Poboljšati sistem informisanja o radu i dostupnim uslugama
3. Stvoriti bolju međuinstitucijsku saradnju kroz inovativne programe koji će ojacati medjuinstitucionalnu saradnju
4. Istražiti potrebe građana za dodatnim merama za prevenciju korupcije

Preporuke usmerene na institucije lokalnog nivoa

1. Povećati transparentnost rada
2. Redovno informisati građane o dostupnim uslugama i aktivnostima
3. Povećati poverenje građana u institucije kroz ciljane programe

Preporuke za organizacije civilnog društva

1. Veća aktivnost na pitanja od značaja za građane
2. Povećati opseg delovanja prema potrebama građana
3. Povećati vidljivost aktivnosti
4. Stvoriti jaču saradnju sa institucijama i građanima
5. Kreirati projektne predloge i aktivnosti koristeći istraživanja o korupciji
6. Zagovarati transparentno i odgovorno objavljivanje informacija od značaja.

